

چرایی و چگونگی حضور قرارگاه سازندگی خاتم الانبیاء علیهم السلام در عرصه معدن و صنایع معدنی

استحصال و یا عدم همخوانی و ارتباط منطقی بین نسبت تولید و میزان ذخایر فلزی تیتانیوم، کروم، آنتیموان، مولیبدن، منگنز و ... اشاره کرد.

➤ دولت در سال‌های اخیر در انجام وظایف قانونی خود در زمینه تصویب و عملیاتی کردن سند راهبردی توسعه بخش صنعت و معدن و به تبع آن، اتخاذ سیاست‌های معدنی خاص و به کارگیری سیاست‌های گزینشی و کارکردی، ناموفق بوده است.

۲. دلایل توجیه‌کننده ضرورت ورود قرارگاه در

عرصه معدن

✓ راهبردی بودن شناسایی، استخراج و فرآوری مواد معدنی و فلزات برای افزایش رشد اقتصادی در کشورهای توسعه یافته جهان؛
✓ لزوم رهایی از اقتصاد متکی به نفت و نقش ویژه مواد معدنی در توسعه شاخص‌های اقتصادی؛

✓ برای در امان ماندن از آسیب‌های تحریم بر اقتصاد کشور، یکی از راه‌حل‌ها، جایگزینی معدن و صنایع معدنی به جای نفت است؛

✓ معدن و صنایع معدنی، به طور عمده به نهادهای اولیه مثل نیروی کار، زمین و سرمایه نسبت به تولیدات دیگر بخش‌های اقتصادی کشور، وابستگی کمتری دارد. بنابراین اثربخشی بیشتری بر روی دیگر بخش‌های اقتصادی دارد؛

✓ پائین بودن سهم ایجاد شده اشتغال در کشور در این حوزه توسط بخش خصوصی و دولتی فعال فعلی (کمتر از ۰.۵٪) و اختلاف زیاد (۲۵٪) با اهداف راهبردی نظام در سند چشم‌انداز ۱۴۰۴؛

✓ استخراج معادن زیرزمینی، نیازمند دانش، تجربه و ماشین‌آلات ویژه است؛

✓ ایران یکی از کشورهایی است که بیشترین نیاز را به افزایش بهره‌وری و استفاده بهینه از نیروی انسانی خود دارد؛

✓ کارشکنی شرکت‌های سرمایه‌گذار خارجی (عمدتاً ناشی از تحریم‌های ظالمانه) در انتقال دانش و تجهیزات، نتایج نامطلوبی در پی داشته است؛

۱. تصویرسازی وضعیت فعلی بخش دولتی و

خصوصی در حوزه معدن

➤ اولین عملیات اکتشاف جامع و سیستماتیک معدنی در کشور ما، در دهه‌های ۶۰ و ۷۰ میلادی توسط کشور شوروی سابق انجام شد؛ و پس از آن، عملیات پی‌جویی و اکتشاف جامع در کشور انجام نشده و عمده فعالیت‌های اکتشاف به صورت موردی و منطقه‌ای انجام شده و بخش قابل توجهی از ذخایر عمیق و همچنین ذخایر منطقه کویر لوت ناشناخته مانده است.

➤ در حال حاضر، دولت مدیریت بیش از ۷۰ معدن اصلی کشور با ذخایر بسیار بالا را خود بر عهده دارد و حتی تا چند برابر معادن در دست بخش خصوصی، استخراج و فرآوری محصول معدنی دارد. به بیان دیگر، انحصار استخراج و فرآوری مواد معدنی در دست دولت است.

➤ طی سال‌های گذشته، عمدتاً بهره‌برداری از سطح و قسمت‌های کم‌عمق معادن صورت گرفته و حتی اکتشاف هم در بخش‌های سطحی و نزدیک به سطح صورت می‌گیرد. این امر سبب شده است که قسمت‌های پرمیاد مواد معدنی مصرف شده، و بخش‌های کم‌عیار به صورت باطله و همراه با باطله‌های دیگر، بخشی از فضای اطراف معادن و صنایع مربوطه را پر کند؛ و بعضاً موانع، خطرات و مشکلات زیست‌محیطی فراوان ایجاد کند، که در مواردی غیر قابل جبران است.

➤ اکنون با ۳۴۰ میلیون تن برداشت سالانه از ذخایر معدنی، کمتر از ۰/۴ درصد از ذخایر کشور استخراج می‌شود. این درحالی است که میانگین برداشت از ذخایر معدنی در جهان، یک درصد از حجم کلی ذخایر در سال است.

➤ در حال حاضر، از روش‌های نوین معدن‌کاری استفاده نمی‌شود و استحصال و استخراج از معادن علمی نیست. این شرایط در مجموع سبب هدر رفتن بسیاری از منابع طبیعی کشور می‌شود، که قابلیت استفاده خود را برای نسل‌های آینده هم از دست می‌دهند.

➤ در بخش فرآوری، ایران فاصله زیادی با کشورهای معدنی دنیا دارد. به عنوان مثال می‌توان به نبود دانش فنی و صنعت

و هسته‌ای مورد استفاده قرار گیرد) و استفاده از آن در خوراک طیور (با توجه به هورمونی بودن خوراک طیور وارداتی، که بیم تهاجم بیولوژیکی وجود دارد)، واردات بی‌رویه کود شیمیایی (خروج ارز از کشور) و همچنین به دلیل وجود کادمیوم و جیوه در این کودها (که می‌تواند باعث عقیم شدن خاک شود)، باعث گردیده است تا قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) با توجه به پتانسیل‌های موجود، در بخش استخراج و فرآوری فسفات اسفوردی وارد شود.

✓ به دلیل توزیع و پراکندگی پتانسیل‌های معدنی در سراسر کشور، فعالیت در این حوزه، به تولید، اشتغال و توسعه پایدار، خروج از رکود، ایجاد امنیت و ایجاد زیرساخت‌ها به ویژه در مناطق محروم و مرزی، کمک شایانی خواهد کرد، (شاخص دوم اقتصاد مقاومتی).

✓ حاشیه سود بالا و درآمد پایدار در فعالیت‌های معدنی منجر به استقلال مالی و عدم وابستگی به بودجه‌های دولتی می‌شود؛ ضمن این‌که می‌توان از درآمدهای حاصل در سایر پروژه‌های عمرانی کشور استفاده نمود.

✓ کم اثر بودن تحریم‌های بین‌المللی در حوزه معدن با توجه به تنوع محصولات و تعدد ذی‌نفعان؛

✓ توانمندی و تجربه در طراحی و اجرای فضاهای زیرزمینی، وجود نیروی انسانی متخصص و ماهر، تجهیزات و ماشین‌آلات معدنی در قرارگاه؛

✓ ضرورت بومی‌سازی دانش معدن و معدن‌کاری در کشور؛

✓ ضرورت کمک به کشور در مدیریت بازارهای منطقه‌ای و جهانی، با توجه به امکان ذخیره‌سازی محصولات معدنی با هزینه‌ای کم، می‌توان بر بازار عرضه و تقاضای بین‌المللی تأثیرگذار بود.

✓ وضعیت و شرایط استخراج معادن مرزی مشترک و شرایط خاص حضور در مناطق مرزی، که بهتر است قرارگاه در آن ورود کند.

✓ ضرورت ایمن‌سازی معادن و مباحث مربوط به پدافند غیرعامل.

۳. جمع‌بندی

استفاده از توان داخلی برای دست‌یابی به فناوری جدید در این زمینه حائز اهمیت است. قرارگاه سازندگی خاتم‌الانبیاء^(ص) می‌تواند با تکیه بر دانش فنی متخصصان خود و با استفاده از فناوری‌های روز دنیا (با توجه به سوابق طراحی و اجرایی خود در پروژه‌های عمرانی، معدنی و صنعتی) با رعایت مسائل زیست محیطی، در استخراج بهینه و کاهش هزینه‌های تولید، گام‌های اساسی بردارد.

✓ نیاز مبرم کشور به سرمایه‌گذاری در معادن، افزایش بهره‌وری و میزان استخراج مواد معدنی راهبردی؛

✓ تحقق بخشیدن به فرمایشات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) برای توسعه فعالیت‌های معدنی؛

✓ ضرورت توجه به اکتشاف و استخراج مواد معدنی راهبردی از قبیل اورانیوم، تیتانیوم، مس، کروم و ...؛

✓ امکان اکتشاف پتانسیل‌های جدید معدنی و ایجاد قطب‌های جدید معدنی در کشور؛

✓ ضرورت بهبود محیط معدن‌کاری برای معدن‌کاران، از قبیل ارتقای معیشت معدن‌کاران با پرداخت حقوق مناسب، استخراج و بهره‌برداری با روش‌های صحیح و اصولی، رعایت اصول ایمنی محیط کار و ...؛

✓ امکان استفاده از امکانات موجود و بلااستفاده حوزه پیمانکاری در فعالیت‌های معدنی؛

✓ ضرورت ایجاد توسعه و تحول در بخش معدن جهت رسیدن کشور به فرهنگ بلوغ معدن‌کاری به منظور جذب سرمایه‌گذاری بخش خصوصی، در راستای مردم‌محوری؛

✓ با توجه به استخراج غیراصولی که در بیشتر مواقع موجب ریزش و صدمات جانی و در انتها باعث کور شدن معدن می‌شود، قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) با تکیه بر دانش فنی و اجرایی خود، می‌تواند با استخراج اصولی، علمی و جلوگیری از تخریب معادن و صدمات جانی، باعث افزایش بهره‌وری تولید و توسعه پایدار شود، (شاخص ششم اقتصاد مقاومتی).

✓ ضرورت تأمین نیاز کارخانه‌های داخلی به مواد اولیه. عدم تأمین مواد اولیه معدنی، مواد ورودی و مصرفی کارخانجات فرآوری و یا کارخانجات تولیدکننده صنایع معدنی، باعث شده بسیاری از کارخانه‌ها نتوانند با حداکثر ظرفیت کار کنند. به عنوان نمونه علی‌رغم وجود ذخایر شناخته شده مناسب، در حال حاضر کارخانجات تولید شمش، سرب و روی با حداکثر ۴۰ درصد ظرفیت کار می‌کنند؛

✓ ضرورت جلوگیری از خام‌فروشی و تبدیل مواد معدنی با ارزش افزوده بالا و تکمیل زنجیره ارزش افزوده، استحصال عناصر راهبردی جهت استفاده در صنایع نظامی و هسته‌ای و تکمیل زنجیره تولید تا محصول نهایی، (شاخص چهارم اقتصاد مقاومتی).

✓ ضرورت جلوگیری از حملات و آسیب‌های بیولوژیکی و ایمن‌سازی مواد مصرفی در صنعت و بهره‌وری و فرآوری از تمام مواد استخراج و استحصال شده. به‌طور مثال می‌توان به پروژه معدن فسفات اسفوردی اشاره کرد، که به دلیل وجود محصولات جانبی چون عناصر نادر و کمیاب (که می‌تواند در صنایع نظامی

۴. نقاط قوت، ضعف، تهدید، و فرصت‌های کلان کشور و قرارگاه برای حضور در این عرصه چیست؟

۴-۱. قوت

- ✓ وجود ۷٪ ذخایر معدنی جهان در ایران (۶ هزار معدن و ۷۰ نوع ماده معدنی)؛
- ✓ ۱۰ هزار محدوده امیدبخش معدنی شناسایی شده با ۱۰ میلیارد تن ذخایر قطعی به ارزش بیش از ۷۷۰ میلیارد دلار؛
- ✓ سیاست‌های حمایتی و تدابیر رهبری در این حوزه؛
- ✓ وجود بازارهای مصرف در کشورهای همسایه، منابع فراوان و ارزان انرژی و نیروی کار؛
- ✓ وضعیت راهبردی منطقه‌ای ایران از نظر دسترسی به آب‌های آزاد از ویژگی‌های حائز اهمیت بخش معدن و صنایع معدنی کشور است.
- ✓ شناخته شدن ایران به‌عنوان یکی از تأمین‌کنندگان اصلی مواد معدنی جهانی در ۳۰ سال آینده به‌خصوص در بخش سنگ‌آهن؛
- ✓ نیاز مبرم کشور به سرمایه‌گذاری در معادن و حمایت دولتی و حاکمیتی از این حوزه؛
- ✓ با وجود سرمایه‌گذاری اولیه بالا، حاشیه سود بالایی دارد.
- ✓ در مقایسه با پروژه‌های عمرانی، عمر زیادی دارد؛ لذا منبع درآمدی پایدار است.
- ✓ جزء قوت‌ها است وجود توانمندی‌های بالقوه در گسترش فناوری‌های اکتشاف، فرآوری و تولید در صنایع معدنی.

- ✓ وجود نیروی انسانی متخصص و با تجربه در این حوزه؛
- ✓ امکان به‌کارگیری فناوری اکتشاف هواپایه از طریق ارتباط با نیروی هوافضا و کاهش ریسک سرمایه‌گذاری؛
- ✓ اعتقاد به تحقق اقتصاد مقاومتی و اقدام در راستای مطالبات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)؛
- ✓ دارا بودن دانش فنی و تجربه‌های مشابه (تونل، شفت و ...) با فعالیت‌های معدنی قرارگاه؛
- ✓ امکان تأمین مواد ناریه و دانش آتشیاری؛
- ✓ تجربه موفق و رضایت کارفرمایان پروژه‌های متعدد معدنی که در دست قرارگاه است.
- ✓ کسب توانمندی و شایستگی قرارگاه در طراحی و اجرای فضاهای زیرزمینی در قرارگاه؛
- ✓ تعهد قرارگاه به مصادیق مسئولیت‌پذیری اجتماعی (به‌ویژه مسائل محیط زیست و کرامت انسانی که در بخش معدن بسیار مهم است).

۴-۴. تهدید

- ✓ وجود دلالت بین‌المللی برای صدور محصول و تأمین قطعات مورد نیاز معادن و صنایع معدنی؛
- ✓ بالا بودن ریسک سرمایه‌گذاری در بخش معدن؛
- ✓ تعدد سیاست‌گذاری در بخش صادرات مواد معدنی و تغییرات مداوم سیاست‌گذاری و خط‌مشی‌ها؛
- ✓ تداخل وظایف قانونی دستگاه‌های ذی‌ربط در بخش معدن؛
- ✓ نوسانات شدید قیمت جهانی فرآورده‌های معدنی؛
- ✓ حضور رقبای خارجی در منطقه.

۴-۲. ضعف

- ✓ عدم دسترسی به فناوری‌های جدید در امر اکتشاف، استخراج و فرآوری و ضعف در استفاده از آنها؛
- ✓ مشکلات ناشی از صادرات و موانع موجود بر سر بازگشت درآمد حاصل از آن؛
- ✓ نبود امنیت سرمایه‌گذاری؛
- ✓ علمی و به روز نبودن روش‌ها و تجهیزات استخراج معادن (هدر رفت بسیاری از منابع)؛
- ✓ فقدان راهبردی مدون در بخش معدن و صنایع معدنی؛
- ✓ بهره‌وری پایین نیروی انسانی؛
- ✓ فراهم نبودن امکان انعقاد قرارداد در قالب‌های سرمایه‌گذاری و مشارکت و ابزارهای نوین تأمین مالی؛
- ✓ عدم شفافیت در سیاست‌گذاری و اسناد بالادستی.

۵. پیامدهای حضور قرارگاه در عرصه معدن چه خواهد بود؟

- ✓ کمک به اقتصاد کشور به‌منظور افزایش تولید و اشتغال (که نیازمند سازمانی با نیروی انسانی متعهد، متخصص و کارآمد، دارای تجربه کار علمی، فنی و جهادی است)؛
- ✓ موتور محرکه قوی برای افزایش تولید و اشتغال و شکوفایی بخش خصوصی؛

۴-۳. فرصت

- ✓ افزایش بازار معدن با توجه به سیاست جایگزین شدن معدن به جای نفت در داخل کشور؛

خاص (بزرگ و ملی، دانش فنی بالا، دارای فناوری بالا، اولین بار در ایران، سرمایه‌گذاری بالا، در انحصار پیمانکاران خارجی و ...) کشور داشته است.

✓ تمرکز بر منابع دست‌نخورده عمیق و همچنین مناطق بکر و دست‌نخورده باشد (این منابع تشنه انجام عملیات اکتشاف، تجهیز و استخراج با فناوری روز دنیا هستند)؛

✓ تمرکز بر منابعی که محدودیت زمانی برای استخراج دارد و نیاز کشور هم می‌باشد. به عنوان مثال، ذخایر معادن موجود سرب تنها کفایت ۲۰ سال استخراج را دارد و در صورت عدم اکتشاف کانسارهای جدید، کشور دچار مشکل تأمین خواهد شد. کفایت ۹ ساله کرومیت و کفایت ۸ ساله معادن منیزیت نیز نمونه‌های دیگری است، که نشان می‌دهد برای تداوم عملیات استخراج و بهره‌برداری از معادن موجود کشور و تأمین تقاضای فزاینده آتی صنایع معدنی، توسعه اکتشافات در داخل و حتی خارج از کشور بسیار ضروری و اجتناب‌ناپذیر است؛

✓ عمق بخشیدن به اکتشافات معدنی: عمق اکتشافات در کشور به ۱۵۰ متر می‌رسد؛ این در حالی است که متوسط عمق اکتشافات در سایر کشورهای معدنی ۹۰۰ متر می‌باشد. این فاصله زیاد نشان می‌دهد هنوز باید فعالیت‌های زیادی در حوزه اکتشاف معادن انجام داد، تا به یک حد متوسط دست پیدا کرد. یکی از دلایل آن مربوط به عدم استفاده از تجهیزات و فناوری‌های نوین در اکتشاف مواد معدنی است. استفاده از این تجهیزات نیازمند سرمایه‌گذاری بوده، که این کار در توان بسیاری از شرکت‌های خصوصی نمی‌باشد.

✓ توسعه توان بهره‌برداری از ذخایر راهبردی کشور؛

✓ ایجاد امکان تکمیل زنجیره ارزش صنایع معدنی و فعالیت‌های آن از اکتشاف تا فرآوری منابع و ذخایر راهبردی معدن (اورانیوم، کرومیت، تیتانیوم سیلیکون، و سایر عناصر نادر خاکی)؛

✓ بهبود فناوری، دانش فنی، بهره‌وری نیروی کار و سرمایه‌های کشور در این زمینه؛

✓ افزایش سرمایه‌گذاری و کاهش ریسک‌های آن در مجموعه معدن و صنایع معدنی؛

✓ افزایش تولید ملی و جلوگیری از خارج شدن منابع معدنی کشور به صورت خام فروشی؛

✓ ایجاد امکانی برای صادرات دانش فنی و کمک به بهره‌برداری از وجود فرصت‌های بالقوه در کشورهای هدف (در حال حاضر در کشور افغانستان و سوریه منابع راهبردی معدنی وجود دارد، که قرارگاه با توجه به شرایط سیاسی و .. می‌تواند در آنها ورود کند)؛

✓ کاهش وابستگی درآمدهای ارزی کشور به درآمدهای نفتی (تحقق جمله راهبردی رهبری "کاری کنید که معدن جای نفت را بگیرد")؛

✓ سابقه قرارگاه خاتم‌الانبیاء^(ص) در عرصه سازندگی که باعث تحول و انحصار شکنی در زمینه‌های مختلف صنعتی و همچنین محرومیت‌زدایی و احداث زیرساخت‌های کشور شده است، یک‌بار دیگر می‌تواند به عنوان نیروی محرکه بخش معدن به حرکت درآید و کشور را به سمت تحقق خواسته‌های مهم و زیربنایی مقام معظم رهبری کمک نماید.

۶. چگونگی حضور در این عرصه

✓ بخش معدن و صنایع معدنی، یک بخش به هم پیوسته و وابسته می‌باشد، که برای ارزش‌آفرینی بهتر باید قرارگاه در سه بخش اکتشاف، استخراج و فرآوری ورود کند؛ بر اساس نیاز کشور و با رویکرد راهبرد اقیانوس آبی (آنجایی که بخش خصوصی و دولتی توان (مالی، تجهیزاتی، ریسک‌پذیری، دانش فنی و ...) ندارد، ورود نماید.

✓ همانند سایر عرصه‌های سازندگی، حضور در عرصه معدن نیز بر حسب ضرورت همراه با عدم تراحم برای بخش خصوصی باشد.

✓ حضور فعال و الگوساز در سطح ملی و فراملی برای پیمانکاران داخلی و موتور محرک برای تعامل و به‌کارگیری بخش خصوصی (مطابق کارنامه قابل قبولی که در اتمام طرح‌ها و پروژه‌های